౧. విచారింపఁదగినదిగాఁ జెప్పఁబడిన బ్రహ్మము ఏది? అనఁగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు-

సూ॥ జన్మాద్యస్య యతః ॥౨॥

అర్థము॥ అస్య జన్మాది యతః= దీనియొక్క పుట్టుక మొదలగునది దేనివలననో, తత్ బ్రహ్మ= అది బ్రహ్మము.

౨. జన్మాది అని సృష్టిస్థితి ప్రళయములు చెప్పఁబడుచున్నవి- ఇది తద్గుణసంవిజ్ఞాన బహువ్రీహి- (బహువ్రీహిసమాసము రెండు విధములు- ౧ తద్గుణసంవిజ్ఞాన బహువ్రీహి- ౨ అతద్గుణసంవిజ్ఞాన బహువ్రీహి- తద్గుణసంవిజ్ఞాన బహువ్రీహి యెట్టిదనినను, లమ్బకర్ణః ఇత్యాదికము- లమ్బకర్ణమ్ ఆనయ= వ్రేలాడుచున్న చెవులు గలదానిని తెమ్ము అనునప్పుడు అది వచ్చునప్పుడు వ్రేలాడుచున్న చెవులుగూడ దానితోడనె వచ్చునుగాన తద్గుణసంవిజ్ఞానమని చెప్పఁదురు- చిత్రగుః ఇత్యాదికము అతద్గుణసంవిజ్ఞానబహువ్రీహి- చిత్రగుమ్ ఆనయ= చిత్రములైన యావులుగలవాని తెమ్ము అనునప్పుడు ఆవులు వానితోఁగూడ రానక్కఱలేదు- వాఁడుమాత్రమె వచ్చినఁ జాలును- కాఁబట్టి ఇది అతద్గుణసంవిజ్ఞానబహువ్రీహి- ప్రకృతమున జన్మము మొదలుగాఁగల స్థితిప్రళయములె కాక జన్మము కూడ బ్రహ్మముతో నన్వయించునుగాన ఇదియును తద్గుణసంవిజ్ఞానబహువ్రీహియె) అస్య= దీనికి అనఁగా ఊహింపశక్యముగా* యనేక విధములై విచిత్రములగు రచనలు గలదియును, వారివారికి వేలువేలుగా నేర్పడియున్న ప్రదేశములు కాలములు ఫలానుభవములును గల బ్రహ్మ మొదలు గడ్డికాడవఱకును గలజీవులతోఁ గలసియున్నదియునగు జగత్తునకు అనుట- యతః= ఎవ్వనివలన అనఁగా అన్నిటికి నేలికయును హేయములన్నిటికంటె విలక్షణమైన స్వరూపము గలవాఁడును సత్యసంకల్పుఁడును జ్ఞానము ఆనందము మొదలగు ననంతములైన కల్యాణగుణములు కలవాఁడును సర్వజ్ఞుఁడును సర్వశక్తియును పరమ కారుణికుండునగు నేపరమపురుషునివలన సృష్టిస్థితి ప్రళయములు ప్రవర్తించుచున్నవో అతఁడె బ్రహ్మమని సూత్రార్థము-

౩. (తైత్తి॥భృగు॥౧అను) భృగుర్వై వారుణిః। వరుణం పితర

ముపససార। అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి (వరుణుని కొడుకు భృగువు, తం
డ్రియైన వరుణుని యొద్దకు పోయెను- ఓస్వామీ! బ్రహ్మమును నే
ర్పుము అనియడిగెను) అని మొదలు పెట్టి, (తై|| భృ||౧అను||) యతో
వా ఇమాని భూతాని జాయన్తే। యేన జాతాని జీవన్తి। యత్ప్ర
యన్త్యభిసంవిశన్తి। తద్విజిజ్ఞాసస్వ। తద్బ్రహ్మ (దేనివలన ఈ
భూతములు పుట్టుచున్నవో, పుట్టినవై దేనివలన బ్రతుకుచున్నవో,
దేనిని పొందినవై లయమును బొందుచున్నవో, దానిని విచారింపుము-
అది బ్రహ్మము) అని శ్రుతి కలదు-

౪. అందు సందేహము- ఈ వాక్యమువలన బ్రహ్మమును లక్ష
ణముతోఁ దెలిసికొనుటకు శక్యమగునా? కాదా; అని-

౫. ఎట్లు చెప్పవలసియున్నది; శక్యము కాదని- (లక్షణములు
[Definitions) విశేషణములనియును ఉపలక్షణములనియును రెండువిధ
ములు- నల్లనివాఁడు దేవదత్తుఁడు అని చెప్పినపుడు నల్లదనము దే
వదత్తుని సర్వకాలములయందు నాశ్రయించియె యుండునుగాన ఇ
దివిశేషణమనఁబడును- ఈ సారసపక్షి వ్రాలియున్నదియె దేవదత్తుని పొ
లము అనునపుడు సారసపక్షి సర్వకాలములయందును ఆపొలమునం
దుండక కొంతకాలమె యుండునుగాన ఆ పొలమునకు సారసపక్షి
ఉపలక్షణము-] జన్మాదులు బ్రహ్మమునకు విశేషణలక్షణములు కావు-
జన్మాదులు అనేకములు గాన ఒక్కొక్క విశేషణము ఒక్కొక్క
బ్రహ్మమును చెప్పిన అనేక బ్రహ్మములను ఏర్పఱుచును- విశేషణ
మనఁగా వ్యావర్తకముగదా- వ్యావర్తకమనఁగా తాను దేనికి ల
క్షణమో అది మిగిలిన వస్తువులు కాకపోవుటను సాధించునది- నల్ల
నివాఁడును యౌవనముకలవాఁడును ఎఱ్ఱనికండ్లు కలవాఁడును సమ
పరిమాణుఁడు అనఁగా పొట్టివాఁడునుపొడుగువాఁడునుకానివాఁడును
దేవదత్తుఁడు అనునపుడు అనేకవిశేషణములుకూడ నొకదేవదత్తునినె తెలి
యఁజేయుచున్నవి, అట్లె ఇచ్చటఁగూడ బ్రహ్మమొకటియె కావచ్చు
నంటిరేని, అట్లు కాదు- అచ్చట మఱియొక ప్రమాణమువలన అ
నఁగా కండ్లతో చూచుట మొదలగుదానివలన ఒకఁడని తెలిసి
యున్నదిగాన ఆయొకనియందె విశేషణములన్నియును చేరుచున్న

వి. అట్లు లేనిచో నప్పటికూడ విశేషణములు వ్యావర్తకములు గాన అనేకులు కావలసియే వచ్చును. ప్రకృతమున నీవిశేషణములతో లక్షణము చెప్పఁబడవలసిన బ్రహ్మము మఱియొకటి ప్రమాణముచేత నొకటియని తెలియఁబడుట లేదుగాన విశేషణములు అనేకములగుటచేత అనేక బ్రహ్మములు కావలసియుండుట తప్పదు. బ్రహ్మశబ్దమొకటియె కాన బ్రహ్మ మొకటియె యగుట తోఁచునే యన్నను, అట్లు కాదు. గోవు నెఱుంగనివానికి ఖణ్డో ముణ్డః పూర్ణశృఙ్గో గౌః (మొండియావు, బోడియావు, నిండుకొమ్ములయావు) అని యిట్లు చెప్పినతోడనె గౌః అనునది యొకటియైనను ఖణ్డత్వము మొదలగు విశేషణముల భేదమున గోవ్యక్తులు అనేకములగుట తోఁచునుగాన ఇప్పట బ్రహ్మస్వరూపములుగూడ అనేకములు కావలయును. కావున నని లక్షణము చెప్పుటకుద్దేశింపఁబడిన వస్తువునకు ఇవి (జన్మాదులు) అన్నియును చేరి ఒకలక్షణమగుటయును సంభవింపదు.

౭. ఈజన్మాదులు ఉపలక్షణములవెడి లక్షణములగుటయును సందర్భింపదు. బ్రహ్మమునకు ఇవితప్ప మఱియాకారము కానఁబడదు. ఒకయాకారమునఁ దెలియఁబడినదానిని మఱియొకయాకారమునఁ దెలిసికొనుటకై ఉపలక్షణము పనికివచ్చును. ఈసారసపక్షి యెచ్చట నున్నదో అది దేవదత్తుని పొలము అనుచోట పొలము అనెడి యొకయాకారము తెలిసియున్నపై సారసపక్షి సంబంధము కలిగియుండుట యనెడి యుపలక్షణము దేవదత్తునిదగుట యనెడు మఱియొక యాకారమును దెలియఁజేయుచున్నది. (తై॥ ఆ॥౧॥౧) సత్యం జ్ఞానమనన్తం బ్రహ్మ (సత్యస్వరూపమైనదియును జ్ఞానస్వరూపమైనదియును అంతములేనిదియును బ్రహ్మము) అను శ్రుతిచేఁ దెలియఁజేయఁబడిన యాకారముగల బ్రహ్మమునకు జన్మాదులు ఉపలక్షణములు కావచ్చునేయన్నను, అట్లు కాదు. ఇదిగూడ లక్షణవాక్యమె కాన యతోవా ఇమాని యనెడి లక్షణవాక్యమునకును దీనికిని అన్యోన్యాశ్రయము వచ్చును. ఎట్లన్నను- సత్యం జ్ఞానమనెడి వాక్యములోఁ జెప్పినది యుపలక్షణమగుటకు మఱియొక యాకారము కావలసియుండునుగాన జన్మాదులే అట్టి యాకారము

గా నన్వయింపవలయును- జన్మాదులుకూడ నుపలక్షణములై కానవా
నికి మఱియొక్క యాకారము కావలసియుండును- అట్టి యాకార
ములుగా సత్యజ్ఞానాదికము అన్వయింపవలసియుండును-

౭. కాఁబట్టి లక్షణములో బ్రహ్మమును తెలిసికొనుటకు శక్య
ము కాదు-

౮. ఇట్లు పూర్వపక్షము రాగా సిద్ధాంతము చెప్పఁబడును-

౯. జగత్తును సృజించుటయు నిలువబెట్టుటయు సంహరించు
టయు ననునివి యుపలక్షణములుగా బ్రహ్మమును తెలిసికొనవచ్చు
ను- మఱియొక్క యాకారము లేదేయన్నను, కలదు- మిక్కిలిగొప్ప
దియగుటయును విస్తరింపఁజేయునదియగుటయు నట్టి యాకారము-
బ్రహ్మశబ్దమునకు మిక్కిలి గొప్పదియును విస్తరింపఁజేయునదియు
నని యర్థము- బృహ ధాతువునకదియొకదాయర్థము అట్టియాకా
రముగల బ్రహ్మమునకు జగత్తును సృజించుటయును నిలుపుటయును
సంహరించుటయు నుపలక్షణములు- దేనివలనఁబుట్టుచున్నవో, దే
నిచేతఁబ్రతుకుచున్నవో, దేనిఁ జేరుచున్నవో, అది,అని ప్రసిద్ధమై
నట్లు చెప్పుటవలన మిగిలిన శ్రుతులలోని ప్రసిద్ధియెట్లున్నదో అట్లె
జన్మాదులకు కారణమగునది యనువదింపఁబడుచున్నది- (అనువదిం
చుటయనఁగా నొక్కసారి చెప్పఁబడినదానిని తిరిగియు జెప్పుట.
విధియనఁగా క్రొత్తదానిని చెప్పుట)

౧౦. అప్రసిద్ధి యెచ్చటనన్నను-

(ఛాం॥౬॥౨॥౧) సదేవసోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమే వాద్వితీ
యం తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజోసృజత (ఓసోమ
మునకుఁ దగినవాఁడా! ఇది మొదటను సత్తె అయియుండెను- ఒక్క
టియె అయి యుండెను- రెండవది లేనిదైయుండెను- అది తాను అ
నేకములు కావలయుననియును సృష్టిని బొందవలయుననియును జూ
చెను, అది తేజస్సును సృజించెను) అను శ్రుతిచేత సత్తు అని చెప్పఁ
బడెడి యొక్కటియె నిమిత్తంబు నుపాదానమునని చెప్పఁబడినది-
నిమిత్తంబు నుపాదానంబునగుట యెట్లు చెప్పఁబడినది యన్నను, దీ
నిమొదటను సత్తు ఒక్కటియె యుండెను అని ఉపాదానమగుటయు

తెలియఁజేసి రెండవది లేనిదై యుండెననుటచే మఱియొక్క అధిష్ఠాత (కర్త) లేకపోవుటను చెప్పి, అది తాను అనేకములు కావలయును సృష్టిని బొందవలెను అని సంకల్పించెను, అది తేజస్సును సృజించెను అనియొక్కటియె చెప్పఁబడెను.

౧౧. కాఁబట్టి జగత్తుపుట్టుటయు నిలిచియుండుటయు లయమును బొందుటయును దేనిమూలముగా జరుగునో యది బ్రహ్మము అనియిట్లు జన్మస్థితిలయములు, తమకు నిమిత్తంబు నుపాదానంబు నగు వస్తువు బ్రహ్మమని తెలియఁజేయుచున్నది. జగత్తులకన్నిటికిని నిమిత్తంబు నుపాదానంబు నగునది అన్నిటి నెఱింగినదియును బీరువాని సంకల్పముకలదియును విచిత్రములైన శక్తులు కలదియును కావలయునుగాన సర్వజ్ఞత్వ సత్యసంకల్పత్వవిచిత్రశక్తిత్వములు మొదలుగాఁగల గొప్పయాకారముకలదిగా బ్రహ్మము తెలియఁబడును. అట్టియాకారముగలదిగాఁ దెలియఁబడిన బ్రహ్మమునకు జన్మాదులు లక్షణము కావచ్చును. కాఁబట్టి మఱియొక్క యాకారము తెలియఁబడకున్నది యనెడి యనుపపత్తి లేదు.

౧౨. జగజ్జన్మాదులు విశేషణములుగా లక్షణములైనను తప్పు లేదు. లక్షణములైనను, విశేషణములు, వస్తువును, దానికంటె విలక్షణములగు వానికంటె నది వేఱు అనియెఱపర్చుచును. స్వరూపమేమియు దెలియని వస్తువునకు లక్షణమును చెప్పఁదలంచినను, అన్యోన్యము విరోధములేని అనేకవిశేషణములను లక్షణముగా జెప్పుట, ఆవస్తువులు అనేకములని తెలియఁజేయఁజాలదు. ఆవిశేషణములన్నియు నొక్కదానివె యని తెలియుటవలన ఒక్కవస్తువె తేలును. మొండితనము బోడితనము మొదలగునవియు, పరస్పర విరోధమువలననో వ్యక్తులు అనేకములగుటనుపర్చుచును. పరిష్కృతమగు కాలభేదము నుపట్టి జన్మాదులకు విరోధము లేదు.

౧౩ యతోవా ఇమానిభూతాని జాయన్తే ఇత్యాదికారణవాక్యమున జన్మాదికారణముగాఁ దెలిసిన బ్రహ్మమునకు, సత్యంజ్ఞానమనన్తం బ్రహ్మ అని మిగిలిన వస్తువులన్నిటికంటెవేఱుగానున్న స్వరూపము చెప్పఁబడుచున్నది.

౧౪. అందు సత్యపదము ఎప్పుడు నొకటే విధముగా నుండెడి బ్రహ్మమును జెప్పుచున్నది- దీనివలన వికారములుగల యచేతనంబును దానితోఁ జేరియుండెడి జీవుఁడును కాకపోవుట తెలియఁ జేయఁబడుచున్నది- అవి వేలు వేలు పేరులు గలుగుటకుఁ దగిన యనేకయవస్థలను కలిగియుండుటచే ఎప్పుడు నొకటే విధముగా నుండుటలేదు- జ్ఞానపదము ఎప్పుడును తగ్గుటలేని జ్ఞానమె స్వరూపముగాఁ గలుగుటను చెప్పుచున్నది- దీనివలనకొంతకాలము జ్ఞానము తగ్గియుండిన ముక్తుఁడు కాకపోవుట తెలియఁజేయఁబడుచున్నది- అనంతపదము దేశపరిచ్ఛేదంబును కాలపరిచ్ఛేదంబును వస్తుపరిచ్ఛేదంబును లేని స్వరూపమును చెప్పుచున్నది (దేశపరిచ్ఛేద మనఁగా ఈ చోటనుండునదియని చెప్పఁదగియుండుట- కాలపరిచ్ఛేదమనఁగా ఇంతకాలముండునదియని చెప్పఁదగియుండుట- వస్తుపరిచ్ఛేద మనఁగా ఈ వస్తువును పోలినదని చెప్పఁదగియుండుట) భగవంతుని స్వరూపము గుణములతోఁ గూడినదిగాన గుణములను పట్టియు స్వరూపమును పట్టియు అనంతమైనదని తెలియఁజేయఁబడుచున్నది. వెనుకటి విశేషణముల చేత నిషేధింపఁబడిన సంసారులు ముక్తులు అనెడి రెండువిధముల వారును గాని నిత్యులు కాకపోవుట ఈ విశేషణము చేఁ దెలియఁ జేయఁబడుచున్నది- నిత్యుల స్వరూపముకంటెను గుణములకంటెనను అతిశయించిన స్వరూపగుణములు కలవాఁడొకఁడు కాఁడుగాన వారికి నిట్టి యనంతత్వములేదు- (నిత్యులనఁగా ఎన్నఁడును సంసారగంధము నెఱుఁగని అనంతగరుడ విష్వక్సేనాదులు- వారు ఎప్పుడును వైకుంఠమునందెయుందురు) విశేషణము లనునవి వ్యావర్తకములు (మిగిలినవి కాదని తెలియఁజేయునవి) గాన సంసారులు మొదలగువారు కాకపోవుటను సత్యాదిశబ్దములు చెప్పుచున్నవి.

౧౫. కాఁబట్టి సత్యం జ్ఞానమనన్తం బ్రహ్మ యను వాక్యముచేత జగత్సృష్టి మొదలగువానిచేఁ దెలియఁబడిన స్వరూపముగల బ్రహ్మము మిగిలిన వానియన్నిటికంటె విజాతీయమైనదని నిరూపింపఁబడుచున్నదిగాన నన్యోన్యాశ్రయము లేదు-

౧౬. కాఁబట్టి సమస్తజగత్తులును పుట్టుట మొదలగువానికి

కారణమైనదియును, నిర్దోషమైనదియును సర్వజ్ఞమును సత్యసంకల్పమును సర్వశక్తియునగు బ్రహ్మము, లక్షణములతోఁ దెలిసికొనుటకు శక్యమగునని యేర్పడినది.

౧౭. నిర్విశేషవస్తువె విచారింపఁదగినదని చెప్పువారి మతమున బ్రహ్మజిజ్ఞాసా, జన్మాద్యస్యయతః (బ్రహ్మవిచారము చేయఁబడుచున్నది. దేనివలన నీజగత్తునకు జన్మాదికము కలిగినదో అదిబ్రహ్మము) అనునది అసంగతమగును. మిక్కిలి గొప్పదియును విస్తరింపఁజేయునదియును బ్రహ్మము అనికదా నిర్వచనము (Derivation). ఆబ్రహ్మము జగత్తుపుట్టుట మొదలగు దానికి కారణమనికదా చెప్పఁబడినది.

౧౮. ఇట్లె ఉత్తరసూత్రముల యందును సూత్రములలోను దాహరింపఁబడిన శ్రుతులయందును ఈక్షణము (సంకల్పము) మొదలగునవి యన్వయించుట కానఁబడుచున్నదిగాన ఆసూత్రములును ఆసూత్రములలో నుదాహరింపఁబడిన శ్రుతులును నిర్విశేషవస్తువును తెలియఁజేయునవి కావు.

౧౯. తర్కము (యుక్తి) కూడ, సాధింపవలసిన దానిని తప్పక యనుసరించియుండెడి హేతువు (లింగము) గలవస్తువును గురించినదై యుండునుగాన నిర్విశేషవస్తువును తెలియఁజేయునది కాదు.

౨౦. జగత్తుపుట్టుట మొదలగు భ్రాంతులు దేనివలనఁగలుగునో ఆబ్రహ్మమని తాముకల్పించికొని యున్నరీతినిగూడ నిర్విశేషవస్తువు సిద్ధింపదు. భ్రాంతికి మూలము అజ్ఞానమనియును, అజ్ఞానమునకు సాక్షియైనది బ్రహ్మమనియును అంగీకరించియె యున్నారుగదా. సాక్షియగుటప్రకాశమెస్వరూపముగాఁగలవాఁడగుటచేతగదా చెప్పఁబడుచున్నది. ప్రకాశత్వమనునది జడము కాదని తెలియఁజేయునది. అదితన్నుమిగిలినదానినిగూడ వ్యవహరించుటకుఁ దగినవానిగాఁజేసెడి స్వభావమువలనఁ గలుగుచున్నది. అట్టిదయినతో డనె సవిశేషమె యగును. సవిశేషముగానిచో ప్రకాశమగుటయె లేకపోవును. తుచ్ఛమెకావచ్చును.

---

౧. జగత్తు పుట్టుట మొదలగుదానికి కారణమైన బ్రహ్మా మె వేదాంతములం దెలియఁదగినదని చెప్పఁబడినది- అది సరికాదు- ఆబ్రహ్మము శాస్త్రముచేతఁ దెలియఁబడవలసినది కాదు- అనుమాన చేతనే సిద్ధించును- అని శంకించికొని చెప్పుచున్నాఁడు-

సూ-శాస్త్రయోనిత్వాత్-॥౩॥

అర్థము- శాస్త్రయోనిత్వాత్ = శాస్త్రమె ప్రమాణము గాఁగలదిగాన (వేదాంతములచేఁ దెలియఁదగినది)

౨. శాస్త్రం యస్య యోనిః తత్ శాస్త్రయోని=శాస్త్రము దేనికి కారణమో అనఁగా ప్రమాణమో అది శాస్త్రయోని- దానిభావము శాస్త్రయోనిత్వము- అనఁగా శాస్త్రప్రమాణకమగుట- శాస్త్రయోనిత్వాత్ =అట్టిదగుటవలన- శాస్త్రము బ్రహ్మమును తెలిసికొనుటకు సాధనముగాన బ్రహ్మమునకు శాస్త్రయోనిత్వము కలిగినది- బ్రహ్మము బొత్తిగా ఇంద్రియములచేఁ దెలియఁబడనిది యగుటను శాస్త్రమును బట్టియె తెలిసికొనవలసినదిగాన వెనుకఁ జెప్పినట్టి స్వరూపముగల బ్రహ్మమును యతోవా ఇమాని భూతాని జాయన్తే ఇత్యాద్యుపనిషద్వాక్యములు తెలియఁజేయునని యర్థము-

౩. బ్రహ్మము ఇతరప్రమాణములచేతఁ దెలియఁబడునుగాన శాస్త్రయోనిత్వము సంభవింపదు- శాస్త్రమెప్పుడును మిగిలిన ప్రమాణమునకు దేనికేని ప్రాప్తిలేనిచోనె ప్రమాణమగును- అనిపూర్వపక్షము-

౪. ఇచ్చట మీమాంసకుఁడు చెప్పునదియేమన్నను- ఆబ్రహ్మమును గూర్చినది మిగిలినప్రమాణమేది? ప్రత్యక్షము ప్రమాణముకాదు- ఆప్రత్యక్షము ఇంద్రియములవలనఁ గలిగినదియును యోగాభ్యాసమువలనఁ గలిగినదియునని రెండువిధములు- ఇంద్రియములవలనఁగలిగెడి ప్రత్యక్షముగూడ వెలుపటి ఇంద్రియములవలనఁ గలుగునదియును లోపటి ఇంద్రియములవలనఁ గలుగునదియునని రెండువిధములు- (వెలుపటి ఇంద్రియములు కన్ను మొదలగునవి- లోపటి ఇంద్రియము మనస్సు) బాహ్యేంద్రియములు (వెలుపటిఇంద్రియములు) ఆకాలమున తనతో సంనికర్షము (సంబంధము) కలిగి తెలియఁబడఁ

దగిన తమవిషయమును తెలియఁజేయునవి. (విషయము = A thing or an object) కాఁబట్టి యన్నిపదార్థములను ప్రత్యక్షముగాఁ దెలిసికొనుటకును వానిని నిర్మించుటకును సమర్థుఁడగు పరమపురుషుని తెలియఁజేయునవికావు. మనస్సువలనఁగూడ తెలిసికొనుటలేదు. ఆ మనస్సు సుఖము దుఃఖము మొదలగు లోపటి విషయములనుకాక వెలుపలివిషయములను దెలియఁజేయుటకు వెలుపటిఇంద్రియములసహాయములేక పని చేయఁజాలదు. యోగమువలనఁ గలిగెడి ప్రత్యక్షము గూడ సాధకము కాదు. భావన చేయఁగా జేయఁగాఁగలిగెడి యా ప్రత్యక్షము తేటగా ప్రత్యక్షమువలెనుండినను పూర్వము తానెఱిం గియున్నదానిని తలంచుటయెయగునుగాన అది ప్రమాణముగునఁగా ఒకఁడు వస్తువిట్టిది యని నిజముగాఁ దెలియఁజేయునది కాదు. ఇఁకన ది ప్రత్యక్షమెట్లగును? ప్రత్యక్షముగా చూడనిదానియందు ఆయోగ జప్రత్యక్షము కలుగుటకు సాధకము కానరాదు. అట్లైనబోనది భ్రమరూపముకావలసివచ్చును.

౨. విశేషతోదృష్టముకాని సామాన్యతో దృష్టము కానియగు ననుమానముగూడ ప్రమాణము కాదు. ఇంద్రియాగోచరముకాని వస్తువునందు సంబంధమును నిశ్చయించుట కలుగదుగాన విశేషతో దృష్టమగు హేతువు సంభవింపదు. అన్నివస్తువులను ప్రత్యక్షముగాఁదెలిసికొనుటకును వాని నిర్మించుటకును గూడసమర్థుఁడగు పురుషునియందు నియతముగానుండెడి సామాన్యతో దృష్టమైన హేతువుగూడ కనఁబడదు. (తానుపూర్వము చూచియున్న హేతువునుపట్టి సాధ్యమును సాధించునెడను విశేషతో దృష్టము. తాను పూర్వము చూచియున్నదాని జాతిలోఁ జేరినదానిబట్టి సాధించునెడను సామాన్యతోదృష్టము. ఎట్లన్నను తానుపూర్వము ఒకఁడు యావునుచూచియుండి ఆతోక మాత్రము కనఁబడుటనుపట్టి యావున్నదని యూహించును. ఇచ్చటవిశేషతో దృష్టము. తానవంటయిల్లు మొదలగువానిలోఁ పొగను చూచినప్పుడెల్ల నిప్పును చూచుచుండుటవలన కొండమీఁదను కూడ పొగనుచూచి నిప్పును ఊహించును. అయితే తాను వెన్నకచూచిన పొగలలోనొకటియైనను ఈపొగకాదు. అయి

ప్పటికిని ఆ జాతిలోనిది గాన నిప్పుడుండవలయునని యూహించును- ఇ
చ్చట సామాన్యతో దృష్టము)

౬- జగత్తు అనేకావయవములు గలదిగాన దానియందు కా
ర్యత్వము కలదు- కార్యమనఁగా చేయఁబడునది- అట్టిది యొకఁ
కర్తను కలదై యుండును- ఆకర్త ఆ కార్యమునకు ఉపాదానము ఏది
యో, ఉపకరణములెవ్వియో, సంప్రదానమేదియో, ప్రయోజనమేది
యో, వీనినన్నిటి నెఱింగిన వాఁడై యుండవలయును- (ఉపాదా
నమనఁగా కుండకు మన్నువంటి కారణము- ఉపకరణములు పనిము
ట్లు- సంప్రదానమనఁగా ఆ కార్యము ఎవ్వనికొఱకో వాఁడు అనఁ
గా ఆ కార్యమునకు భోక్తయనుట) కాఁగా కార్యత్వమనెడి హే
తువు ఇట్టి కర్త కలదియగుటయనెడు సాధ్యమును సాధించును- లో
కములో కుండ మొదలగు కార్యములు ఇట్టి కర్త కలవిగానె కనఁబ
డుచున్నవి- ఇదిగాక జగత్తునందు అచేతనారబ్ధత్వము అనఁగా అచే
తనవస్తువు యొక్క వికారమగుట కలదు- అచేతనారబ్ధమైన దెల్ల నొ
కఁ చేతనునకు అధీనముగా నుండుట కానఁబడుచున్నది- కాఁబట్టి
జగత్తునందుండెడి అచేతనారబ్ధత్వము ఏకచేతనాధీనత్వమును (ఒ
కఁ చేతనునకు అధీనమైయుండుటను) సాధించును- కాఁబట్టి ఈ రెం
డు హేతువులు కలవే యన్నను, చెప్పెదము- ఒకఁ చేతనునకు అధీన
మైయుండుట యనఁగా నేమి! వానికి అధీనముగాఁ బుట్టి వానియధీన
ముగానె యుండుట యనఁగూడదు- అట్లు చెప్పినచో నీవిచ్చిన దృ
ష్టాంతమున నీసాధ్యము లేకపోవును- రోగములేకుండనుండెడి మ
న శరీరము పుట్టుటయు నుండుటయు నొకఁ చేతనుని యధీనములు
కావు- ఆ శరీరమువలన సుఖించెడి భార్య మొదలయినవారి యదృష్టమును
యదృష్టమును పట్టియె ఆ శరీరము పుట్టుటయు నుండుటయును క
లుగును- ఇంతియె కాక శరీరమనెడి యవయవి (అనేకయవయవము
లు గల యొకఁ వస్తువు) తన యవయవములయందు సమవేతమగుట
యె శరీరముండుట యనికదా మీరు చెప్పుదురు- అందుకు అవయవ
ములన్నియును చేరియుండుటయె కావలసినది కాని చేతనుని యపే
క్ష యేమియును లేదు- ఇఁక శరీరము బ్రతికియుండుట శరీరమునకు లుపు

[illegible]ని చెప్పినచో నట్టిస్థితి ప్రకృతమునపక్షమైన (వివాదాస్పదమై
[illegible]దాది. సముద్రము పర్వతములు మొదలగు దానియందె సంభవింప
[illegible]గాన అన్నిటియందునుండెడి స్థితి (నిలిచియుండుట) యను నది
వ్యాపకమున్నది (తార్కికమతములో అవయవము వేఱు అవయవి వే
రు. ఎట్లన్నను- రెండు కపాలములను [పెంకులను] చేర్చియొక్క కుం
డఁగాఁ జేయునప్పుడు ఆకపాలములు అవయవములు- కుండ అవయవి-
కుండగానైన తరువాతఁగూడ ఆ పెంకులు ఉండనే యున్నవిగాన,
ఆ పెంకులనెడి అవయవములయందు కుండయనెడి యొక్క అవయ
విశ్రాన్తగాఁ గలిగియున్నది- ఆకపాలములు ఆకుండకు ఆధారము-
వానికిని దీనికిని సంబంధము సమవాయము- ఇందుసమవాయ సం
బంధము చేత కుండయనెడి అవయవి కపాలములయందు ఉన్నదిగా
న కుండను సమవేతమని చెప్పుదురు. ఇట్లే శరీరము కూడ దాని
యవయవములయందు సమవేతమని చెప్పఁబడును) వానికి అధీన
మైన ప్రవృత్తికలుగుటయె వానికి అధీనమగుటయంటిరేని, అనేకులు
చేరి సాధింపవలసిన పెద్దరథములు రాతిపలకలు పర్వతములు మొదల
గు వానియందు వ్యభిచారము కలుగును (వ్యభిచారమనఁగా హేతువు
న్నను సాధ్యము లేకపోవుట- ప్రకృతమున అచేతనవస్తువులచేఁగలు
గుటయనెడి హేతువు పర్వతాదులయందున్నను ఒక్క చేతనునికి
యధీనమైయుండుట యనెడు సాధ్యము లేదుగాన వ్యభిచారము) ఒ
క్క చేతనునకనక చేతనుఁడైనవానికి అధీనమైయుండుట సాధ్యమ
న్నచో సిద్ధసాధనము (అనఁగా ఇప్పటికిసిద్ధమైన యంశమే కాన సా
ధింపనక్కఱలేదనుట- ఎట్లన్నను- అచేతనములు అనేకచేతనుల యధీ
నములై యుండుటను మీమాంసకులుగూడ నొప్పియె యున్నారు)

౭. ఇంతియె కాక ఉభయవాదులు నొప్పుకొనిన జీవులనె కర్త
లనుగా నొప్పుట యుక్తముగా నున్నది- జీవులు వెనుకఁజెప్పఁబడి
న యుపాదానాదులను ఎఱుంగరుగాన కర్తలగుట సంభవింపదను
ట సరికాదు- అందఱుజీవులును జగత్తునకు ఉపాదానమగు పృథి
వి మొదలగువానిని ఉపకరణములగు యాగాదులనును తెలిసికొను
[illegible] సామర్థ్యముకలదు. (యాగవిశేషములు తపస్సు మొదలగువా

నినిచేసి జగత్తును సృజింపఁగల సామర్థ్యమును సంపాదించి[illegible] వులు జగత్తును సృజింపవచ్చునని తాత్పర్యము) ఇప్పుడుకూడ [illegible] మొదలగువానిని యాగము మొదలగువానినిగూడ అందఱు నెఱుంగు దురు. ఇట్టి యాగాదులఁ జేయఁదగిన యదృష్టము తనకున్నదో లేదో తెలియకపోయినను చేతనులు కర్తలగుటకు బాధకములేదు. కార్యము కలుగుటకు అది తెలియుటతోఁ బనిలేదు. ఆయాగాదుల తెలివియే కావలసినది. ఆయాగాదికమునకు ఆకార్యమును కలిగించెడి శక్తియున్నదని తోచుటమాత్రమె చాలును. ఆశక్తి మనకుఁ గనపడనక్కఱలేదు. ము. కుమ్మరి మొదలగువాఁడు) తమ కార్యమునకు సాధనములగు దండము (కర్ర) చక్రము (కుమ్మరిసాన) మొదలగువానిని ప్రత్యక్షముగాఁ జూచినట్లు వానికిఁగలశక్తినిగూడ ప్రత్యక్షముగాఁ జూచియే కుండ బాన మొదలగువానిని ఆరంభించుటలేదే. ప్రస్తుతము ఆగమము (శాస్త్రము) వలన యాగాదులకిట్టి శక్తి కలదని యెఱింగియున్న చేతనులు (జీవులు) కార్యమును చేయుటకు బాధకము లేదు.

౮. ఇంతియేకాక ఎట్టిది చేయుటకు శక్యమగునో, ఎట్టిదాని యుపాదానములను తెలిసికొనఁజాలుదుమో అట్టిదే ఆయుపాదానముల నెఱింగినవానిచేఁ జేయఁబడుటను చూచుచున్నాము. భూమి, పర్వతములు, సముద్రములు మొదలగునవి మనము చేయశక్యము కానివి. వానియుపాదానములను ఎఱుఁగశక్యములుకావు. కాఁబట్టి అవి చేతనుఁడు కర్తగాఁ గలిగినవికావు. కాఁబట్టి కుండ బాన మొదలయినవానివంటి శక్యమైన వస్తువులయందుండెడి కార్యత్వమే, తెలివిగలవాఁడు కర్తయగుటను స్థాపింపఁదగును.

౯. ఇంతియేకాక కుండ మొదలగు కార్యములు ఈశ్వరుఁడు కానివాఁడును స్వల్పమైన తెలివియును స్వల్పమైన శక్తియును గలవాఁడును శరీరముగలవాఁడును ఉపకరణములు గలవాఁడును కోరికగలవాఁడునగువానిచేత నిర్మింపఁబడుట కానఁబడుచున్నది. కాఁబట్టి ఈ కార్యత్వహేతువు అట్టిచేతనునే కర్తనుగా సాధించును. కాఁగా మీరు సాధింపఁగోరిన పురుషుని సర్వజ్ఞత్వము సర్వైశ్వర్యము మొదలగువానిని సాధింపక, వానికి విరుద్ధములైన గుణములను సాధించుటచే మీ

10663